

Eesti Muinastaideselts tähistas 20. tegevusaastat

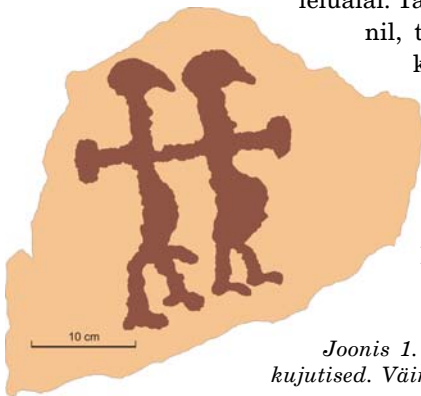
Eesti Muinastaideseltsi (EMTS) asutasid 1988. aasta sügisel Üleliidulise Astronoomia ja Geodeesia Ühingu Eesti osakonna kaljujooniste uurimise töörühma liikmed ja teised huvilised. Töörühmal oli siis selja taga juba seitse tegevusaastat. Seltsi eesmärgiks on eelkõige olnud soome-ugri alade muinastaidede uurimine ja tutvustamine. Kõige rohkem on uuritud Äänisjärve kaljutaiet, mis tipnes 1986. aastal uue leiukoha (Luigeneem) avastamisega ja tosin aastat hiljem ingliskeelse kaljujooniste kataloogi esimese osa avaldamisega. EMTSil on Eesti, Soome ja Peterburi (Venemaa) osakond. Seltsi varasemast tegevusest võib lugeda *Folklore* (2001, nr 18/19) ja *Mäetaguste* (2002, nr 17/18) veergudel ning põhjalikumalt siinkirjutajate ülevaatesteosest *Muinastaidede harrastamisest Tähetorni kupli all* (Tartu, 2003).

EMTSi 20. aastapäeva üritused toimusid 24.–26. oktoobrini 2008. aastal Tartus. Laupäeval, 25. oktoobril andis seltsi esimees Väino Poikalainen aruande-valimiskoosoleku käigus ülevaate 2008. aasta ettevõtmistest. EMTSi tegevuses on peale teadustöö kesksel kohal olnud reisid ja näitused. See kehtib ka varasemate aastate kohta.

Muinastaideseltsi suvistel reisidel on igal aastal tutvutud teatud Eesti piirkonna muinasaegsete ja hilisemate huviväärsustega. Mullu käidi Rebala radadel, Viimsi poolsaarel, Prangli saarel, Iru linnamäel, Lahemaal jm. Enim muljet avaldas väike Aksi saar seal paiknevate munakividest laotud labürintidega. Karste kevadkoosoleku päevil külastati Karulat, kus uuriti kirikuseinal leiduvaid kujutisi ja võeti krohvi-proove dateerimiseks (joonis 1).

EMTSi liikmed on osalenud ka teiste seltside üritustel. Seltsi liikmed Ülo Kestlane, Ants Kraut ja Jüri Peets olid suvel viikingiaegse laeva väljakaevamistel Saaremaal Salmes. Väino Poikalainen ja paljud Soome osakonna liikmed käisid Soome Muinastaideseltsi jt korraldatud reisidel, sh Ahvenamaal (korraldas Eero Siljander), Armeenias ja Hispaanias. Viimatimainitud riigis tutvuti Barcelona ja Valencia ümbruse Levanti kaljutaidedega ja Püreneede koopakunstiga (joonis 2). Loit Jõekalda käis koos kunstnikerühmaga *Musta Joutsen* ('Must Luik') Alpides Valcamonica kaljujooniste leiualal. Ta osales ka Mikk Sarve korraldatud ekskursioonil, tutvumaks Lapimaal Alta kaljutaidede ja saami kultuuriga.

Palmses oli Viru Kojas 2008. aasta suvel ja sügisel fotograaf Igor Georgijevski ja seltsiliikmest arheoloogi Nadežda Lobanova väljapanek Karjala kaljuraienditest. Maist detsembrini sai Saatses vaadata Väino Poikalaineni ja Renaldo Veeberi korraldatud näi-

Joonis 1. Karula kiriku müürikivi raiutud antropomorfseid kujutised. Väino Poikalaineni koopia.

Joonis 2. Neoliitiline meekorjaja kujutis Cueva de la Araña leiukoha kaljul Hispaanias. Väino Poikalaineni foto.

tust V. Poikalaineni fotodest ja raiendikopeeringutest, mis ta oli teinud 2005. ja 2006. aasta Äänisjärve-ekspeditsioonil. L. Jõekalda võitis peaauhinna Kaunases rahvusvahelise graafikabiennaali raames näitusega “Kiviaja graafika”, mis koosnes Karjala ja Koola kaljujooniste fotodest ja joonisekopeeringutest.

Kesk-Soome maakonnamuuseumis avati tuntud soome kaljutaideuuriija Pekka Kivikäse püsinäitus. V. Poikalainen osales ettekandega Soome Muinastaideseltsi 10. aastapäeva tähistamisel. Mõlema seltsi liikmed Juhani Grönhagen Pekka Kivikäs, Rauno Lauhakangas jt käisid Jyväskylä maakonnamuuseumi

korraldatud Claude Lévi-Straussi 100. sünnipäeva seminaril ja Astuvanasalmi kaljumaalingute avastamise 40. aastapäeva seminaril.

25. oktoobri õhtupoolikul toimus Eesti Loodusuurijate majas lühikonverents. Avasõnad lausus Eesti Loodusuurijate Seltsi esimees, meie seltsi liige Tõnu Viik. Soome sõsarseltsi poolt tervitas EMTSi Liisa Vartiainen, kes andis meie seltsile üle kingiraamatu *Puiden kansa* ('Puurahvas'). Järgnesid ettekanded. E. Ernits andis ülevaate Karjala muinastaieste liigitamisest, V. Poikalainen Äänisjärve Karetski neeme petroglüüfidest ja E. Siljander Soome keskaegsetest kirikumaalingutest. Enno Tanilase, E. Siljanderi ja siinkirjutajate ühisettekanne keskendus E. Tanilase poolt Karula kirikuseinalt avastatud antropomorfidele ja ristikujutistele. Ülo Kestlane võttis sõna Salme viikingilaeva teemal.

Õhtuse koosviibimise ajal jagas slaidiprogrammi vahendusel Gunnar Jaadla muljeid reisist Santorini saarele (Kreeka) ning V. Poikalainen eespool mainitud Armeenia ja Hispaania reisidest. Ü. Kestlane kirjeldas Salme arheoloogiliste kaevamiste kulgu ja leiumaterjali.

Järgmise aasta kavva võeti suvine reis Saaremaale ja Ruhnusse, Äänisjärve-ekspeditsioon ning mitu näitust. Eve Selisaar algatas EMTSi liikmete meenutusraamatu koostamise.

Enn Ernits ja Väino Poikalainen

Presidendi rahvaluulepreemia 2008. aasta kaastööde eest

27. veebruaril 2009. aastal andis Eesti Vabariigi president Toomas Hendrik Ilves Eesti Kirjandusmuuseumi saalis taas üle Eesti Vabariigi presidendi rahvaluulepreemiaid parimatele vabatahtlikele kaastöölistele. Astronoomiadoktor Urmas Haud ja folklorist Taisto-Kalevi Raudalainen on Eesti Rahvaluule Arhiivi lisanud oma juurtega seotud pärimust.

Urmas Haud on kogunud, aga ka koondanud oma kodukandi ja suguvõsa pärimust, ning teinud selle huvilistele kättesaadavaks internetis. Eesti Rahvaluule Arhiivile andis Urmas Haud üle oma võrgulehe “Jõgede kaldail, metsade rüpes” (<http://www.aai.ee/~urmas/riisa.html>) ning selle koostamise aluseks olnud materjalid – tema kätte koondunud kodu-uurimuslikud tööd ning 222 fotot koos nimestikega. Põhiliselt on fotod pärit preemiasaaja ema Leili Haudi (sündinud Helene Riis Abaja talus Tõramaal), aga ka teiste kogudest, neilt on ka hulk mälestusi. Rahvaluulehuvilistele on sobilik mainida, et Riisaküla Oolmiku talus elas ka hea rahvaluuleteadja Liisa Kümnel, kes tuli sinna 1908. aastal teenijaks ning abiellus perepojaga. Urmas Haudi nimega on seotud ka teine, folkloristidele hästi tuntud veebilehekülj, Kuldkeppide lehekülj (<http://www.aai.ee/~tarmo/index.htm>). Leheküljed on internetti tõstnud Urmas Haud ja ta poeg Tarmo ning mõlemal leidub suur hulk pärimusjutte. Abaja talu, nagu ka kogu Tõramaa küla, ei ole enam, mitmed selle elanikud küüditati Siberisse. Urmas Haud on öelnud, et ta koostas ülevaate oma ema mälestuseks.

Urmas Haud. Alar Madissoni foto 2008.

Urmas Haud, Eesti Vabariigi president Toomas Hendrik Ilves ja Taisto Kalevi Raudalainen. Alar Madissoni foto 2008.

Taisto-Kalevi Raudalainen on kogutud heli- ja videomaterjale Eesti Rahvaluule Arhiivile üle andnud alates 2005. aastast. Kogutud on umbes 180 tundi salvestusi ja 40 videosäilikut. Mullu andis ta arhiivile üle peaaegu 18 tundi helisalvestusi ja 13 tundi videojäädvustusi. Projekti “Ingerisoomlaste elulood” raames on T.-K. Raudalainen koos õe Tuulikkiga lindistanud peamiselt Ingerimaal, aga ka Eestis ja Soomes elavalt ingerisoomlastelt elulugusid. Koos Ergo-Hart Västriku ja Madis Arukasega on ta Ingerimaal küsitlenud nii ingerisoomlasi, vadjalasi, isureid kui ka teiste rahvuste esindajaid. Taisto-Kalevi Raudalaiselt on arhiivi laekunud ka videojäädvustused reisiselt Transilvaaniasse ja Kazõmi hantide juurde.

Lisaks preemiasaajatele on arhiivi täiendanud teisedki vabatahtlikud kaastöölised. 2008. aastal saatsid 650 inimest virulaste üleskutse peale värse Eesti Vabariigi 90. sünnipäeva regilaulule. Sellest sai pikk laul, mis kanti ette 24. veebruaril Rakvere Kolmainu kirikus. Viru regi toimikond (Rein Sikk, Urmas Tamm, Marge Lepik, Viivi Voorand, Kai Tingas, Kadri Mägi ja Igor Tõnurist) kinkis saadetud värside arhiivile, nii algsed rahva saadetud värsidead kui ka neist kokkuseatud laulu.

Kaie Humal jätkab küla- ja suguvõsade lugudega, ta on salvestanud jutte Võrtsjärve-äärse Valma küla ajaloo, sealsete kalurite elust; elust Põltsamaal tsaariajal ja hiljem, perepärimumst jm. Anni Oraveer kogus pärimust Setumaalt ja vaegkuuljatele. Märkimist väärib asjaolu, et ta ei näe ning töötab pimedatele ja vaegkuuljatele mõeldud kõneleva arvutiga. Terje Puistaja on kirjeldanud juhtumeid Tartu rahvaülikooli laagrites ja kursustel. Leida Oesalg on arhiivi saatnud 390 lk üleskirjutusi, sisuks ütlused, argiarvamused, naljad, omalooming jm. Tiit Birkanilt laekus 48 lk pajatusi, mõistatusi/keerdküsimusi, uuemaid rahvalaule ja omatehtud laule; Kaleph Jõulult 420 lk kirjapanekuid teistelt ja oma mälu järgi (kombekirjeldusi, naljandeid jm jutte, laulusõnu, vanasõnu, kõnekäände jm); Anna Rinne on oma 2008. aasta kaastööd nimetanud “Ehete elulooks”; Anu Soonelt tõi post 33 lk naljandeid, mh naljakad

juhtumused nõukogude ajast, etnograafilisi kirjeldusi jm; Adik Sepp on saatnud 3 uuemat rahvalaulu, biograafia ja mälestusi jm, Jaan Malin 28 lk pärimust Tartust, Rosaali Karjam 4 lk Kihnu laste mänguasjadest jne.

Suurt täiendust on eelmisel aastal saanud arhiivi albumi- ja fotokogu. Erineva sisuga kladesid on annetanud Antti Ilomets (6 laulukladet, varaseim aastast 1867, lisaks kaks helikassetti), Vaike Kalind (oma salmikuid ja laulikuid), Imbi Jeletski ja Kalmer Mäe; Andrea Redpap andis arhiivile üle oma vanemate pulmalehed ja -laulikud. Fotokogu täienes tänu Arvi Liivale 27 fotoga Palamuse khk pärimuspaikadest. Elmar Maasiku erakogust sai arhiiv kopeerimiseks 251 pillimehi, kombestikku, igapäevaelu jm kajastavat fotot. Fotolugu pärineb Gerd Hirschilt, kelle kogust skaneeriti 117 fotot Sõrve kihelkonna külade elust.

Margo Tõiste kaudu jõudis arhiivi Arvi Rohumetsa kogutud 311 magentofonilinti, mis sisaldavad levimuusikat (nii studiosalvestusi kui ka kontserte) ning on väärtuslikud oma aja kajastused. Levimuusikal puudub Eestis koht, kus just spetsiaalselt seda hoida.

Füüsik Rein Laiverik kinkis videokogu täienduseks 56 faili, mis ta on filminud erinevatel Tartu üritustel (hansapäevad, lõõtspillipäevad jne).

Arhiivi laekus ka üliõpilaste kogumisretke materjalid Lahemaalt Vihulast (juhendasid Tallinna Ülikooli õppejõud Marju Kõivupuu ja Risto Järv Tartu Ülikoolist). Pille Kippar (Tallinna Ülikool) on lasknud oma eesti keele ja eesti keele võõrkeelena eriala tudengitel teha kursusetöid rahvaluule teemadel ja andis need arhiivi. Eesti Kunstiakadeemia üliõpilased käisid 2007. aastal Siberi eestlaste juures Krasnojarski kraisis ning Madis Tuuder on üle andnud seal filmitu. 2008. aasta suvel ühines Eesti rahvaluule arhiivi reisiseltskonnaga Krasnojarski kraisi setu külladesse Tiit Sibul ning temagi poolt filmitu on arhiivis talle.

Mitme saadetisega täiendasid arhiivi Heli Täpsi, Tiina Kadarbik, Eino Kõiv, Ants Pilt, Leonid Moro, Annika Osolin, Mare Lott, Vilma Väli, Jüri Marran, Heli Susi, Ragnar Kruusimaa jt.

Vabatahtlike kaastöölise kõrval jätkavad kogumistööd ka folkloristid. Arhiivile on nimestikega varustatud välitöö-ainest üle andnud Anu Korb ja Andreas Kalkun (2007. aasta välitööd Siberi setude juurde, mõlemad lisaks ka Eestis kogutut), Eda Kalmre (reisilt Sõrve augustis 2008), Mall Hiemäe (Kuusalu kihelkonna välitöö-materjalid, 2008), Aado Lintrop (fotod Viljandi pärimusmuusika festivalilt 2007 ja 2008 ja Seto kuningriigi päevalt). Arhiivi on täiendanud ka Mairi Kaasik, Piret Voolaid, Rein Saukas, Taive Särg, Kanni Labi jt. Eesti Rahvaluule Arhiiv tänab kõiki kaastöölisi-annetajaid ning loodame edasisele koostööle.

Lisaks preemiade üleandmisele kuulutas president välja kooliõpilaste ja tudengite kirjatalgud "Mida mina saan teha Eesti heaks?".

Meeleolu löid preemia üleandmisel pärimusmuusikud Marju Varblane ja Toivo Sõmer.

Astrid Tuisk

Kriis!?! Eesti folkloristide neljas talvekonverents Käärikul

Talve viimastel päevadel, 18. ja 19. märtsil 2009 kogunesid eesti folkloristid tavakohasele talvekonverentsile lumisesse Kääriku Puhke- ja Spordikeskusesse. Juba mõnda aega on Eestis valdavaks arutlusteemaks kogu maailmas valitsev majanduslangus, mistõttu oli ka talvekonverentsi teema kriis, et vaadelda, mil moel ühiskondlik surutis mõjutab / on mõjutanud / võib mõjutada olukorda folkloristika ja folkloori mõtlemes. Vaieldamatult heitlikul ajal pakkusid konverentsiettekanded ja arutelud mõtlemisainet ning tulevikku suunatud ideid. Mõeldi selle üle, mis on kriis teaduses, mõtlemises ja rahvaluules ning milline on kriisi(aja) teadus, mõtlemine ja rahvaluule laiemalt.

Arutluse lainele häälestumiseks soovitasid korraldajad esinejail mõelda sõna *kriis* (*krisis*) laiale tähenduskoormusele – vanakreeka keeles tähistab mõiste lahutamist või eemaldamist, aga ka võimet eristada, valida, otsustada, ladina keeles on selle tähenduseks aga otsustav pööre, murrang. Paljuski said konverentsi juhtideeks ka Doris Kareva sõnad, mis kõlasid Postimehe arvamussliidrite lõunal: *Mõnes mõttes on terve elu kriiside jada, sõlm- või pitskiri, kus uue kogemuse omandamine vaheldub kinistuspäriodiga, uue õppimine õpitu talletamisega. Selleks et areneda, tuleb algsest, tuntust eemalduda, seista silmitsi tundmatu ja võib-olla ohtlikuga, seejärel tagasi pöörduda ja omandatu siduda ühiskogemusega.* Kahepäevasel konverentsil oli võimalik kuulata üheksat ettekannet, mis haakusid vähem või rohkem kriisi teemaga.

Konverentsi avas eesti rahvakalendri asjatundja Mall Hiimäe ettekandega “Miks ma ei taha rääkida kriisi ületamisest”, keskmes aja tajumise viiside sotsiaalne määratlemine. Aja tajumist tsüklilisena, eeskujuks perioodide kordumine (nt aastaring), on hinnatud inimkonna arengu varasema etapi tajumuseks; käsitus lineaarselt kulgevast ajast iseloomustab hilisemat ajakäsitust. Eesti kalendripärimus kätkeb endas toimetulekustrateegiaid, annab tegevus- ja käitumisjuhiseid ning positiivseid lahendusi, mistõttu on mõiste *kriis* oma tähendusväljaga rahvapärase ajataju lahtimõtestamisel liiga resignatsiooniline, neutraalsem oleks kasutada mõistet *tähenduslik aeg*.

Piret Voolaid (“Narratiivsed piltmõistatused ehk piltmõistatusjutud – kahe folkloorižanri piirjuhtum”) kõneles folkloorižanrite piirnähtustest, keskendudes narratiivsete piltmõistatuste olemusele, koostamispõhimõtetele ja funktsioonidele. Vormiliselt kahe folkloorižanri – narratiiv (muinasjutt, anekdoot) ja mõistatus – puutepunktis asuvate, kindlale tegevustikule ja süžeele üles ehitatud piltmõistatuste kompositsioonistruktuuri, sümboolikat ja funktsioone analüüsides võib püüdis esineja leida ühisjooni imemuinasjutu struktuuri, sümboolika ja funktsioonidega, vaadeldes piltmõistatuste ja narratiivide vahekordi Vladimir Propi imemuinasjutu struktuurimudeli (1928) ja Alan Dundese struktuuriteooria (1964) valguses.

Nikolay Kuznetsov andis ettekandega “Modernse kultuuri roll komi keele säilitamisel. Viis aastat hiljem: kriis jätkub” emotsionaalse jätku varem peetud ettekandele popmuusika ja nüüdiskultuuri muude nähtuste rollist komi keele säilitamisel. Vii-

mase viie aastaga on komi kultuuriruumis (TV, raadio, press, Internet, popmuusika jm) toimunud sündmusi, mis muudavad komi keele olukorda iseloomustavat üldpilti. Paljud riiklikud projektid on suunatud komi keele populariseerimisele ja selle kasutamise laiendamisele, ent lähimal vaatlusel võib keele olukorda kokkuvõtvalt iseloomustada parimal juhul kui stabiilset kriisi.

Taive Särg arutles ettekandes “Pärimusmuusika kui taaspöördumine lätete juurde” osaliselt kattuvate mõistete *rahvamuusika* ja 20. sajandi lõpul sellele lisandunud *pärimusmuusika* tähenduste ning viimase mõiste kujunemise põhjuste üle. Palju elavat arutelu põhjustanud kahe mõiste analüüsi allikaks olid esineja enda muljed, 2004. aastal tehtud küsitlus “Mis on eesti rahvamuusika?” ning ajakirjanduses avaldatud tekstid. Rahvamuusika on T. Särje määratluses teatud pärimusrühma muusikaline folkloor, seega mitteprofessionaalne muusika, mis võib esineda mis tahes stiilis ja olla õpitud mis tahes allikast. Pärimusmuusika hulka kuuluvad aga mineviku ühiskonna suulises pärimuses tekkinud muusikastiilid, aga ka nende jäljendused, seaded, töötused ja uuslooming, rõhutamata lõhet ajaloolise ja tänapäevase esituse vahel. Pärimusmuusika võib olla professionaalne, sellega taotletakse muusika kõrget kunstilist taset.

Aado Lintrop sidus oma ettekandes “Tule taevas appi! Igavese sinitaeva kultus ja munkhtengerism” Lennart Meri kõnepruugis populaarseks saanud ütlemise oskuslikult igavese sinitaeva kultuse (Igavene Sinine Taevas – mongoolia k *möngke köhen tenggeri*) tagamaadega ning näitas, kuidas mongolid on aegade jooksul tähtsamate ettevõtmiste ja kriitilisemate sündmuste puhul apelleerinud pidevalt taeva abile või toetusele.

Eesti folkloristid tänavusel talvekonverentsil ettekandeid kuulamas. Esiplaanil Madis Arukask Tartu Ülikoolist. Andres Kuperjanovi foto 2009.

Liisi Laineste (“Privaatse elu kriiside lahendamisest internetis: abiotsimine, enesetapp, lein”) osutas noorte viimasel ajal sooritatud suitsiidide näitel Interneti osatähtsusele traditsioonide muutmisel. Internet on andnud enesetapule kui isiklike kriisile uue mõõtme: see on muutunud avalikuks tegevuseks. Mõtlemapanevas ettekandes oli välja toodud 1) statistika suitsiididega seotud eestikeelsete internetilehekülgede kohta, 2) enesetapust rääkivad postitused foorumites ja neile järgnenud reaktioonid, 3) ametlikud leinasaidid meil ja mujal maailmas, 4) surma, leina või järelehüüete ülekandumine reaalsest elust virtuaalsesse.

Madis Arukask vaatles kolme vepsa naise näitel, kuidas saavad vanemad inimesed traditsioonilises ühiskonnas hakkama meie mõistes kriisidega. Ettekande raamistusena kasutas ta Hollandi kultuuriteoreetiku Geert Hofstede käsitlemist ning lähtus traditsiooniliste ühiskondade kultuuri karakteristikuna kollektiivsusest ja kollektiivsetest väärtustest (kultuuridevaheline kommunikatsioon). Välitöõainesele (video sündmustest, mis leidsid aset kolme vepsa naisega kalmistul omaste haudadel käies) toetudes näitas M. Arukask, kuidas on inimese individuaalne enesetunnetus ja -väljendused seotud väga tugevalt jagatavate arusaamade ja käitumisviisidega.

Katre Kikase ettekande “Rahvus ja raamat pärimuslikus raamatuloos” kande idee oli raamat kui metafoor rahvuslike kriisiaegade väljendamiseks – täpsemalt olid keskpunktis (Jakob Hurda ja M. J. Eiseni kogudes leiduvad) kuuenda ja seitsmenda Moosese raamatuga seotud pärimustekstid, mis sisaldavad teateid raamatute ärakorjamisest ja hävitamisest. Rahvas on ärakorjamist seostanud ühest küljest lähiminevikuga ning pastorite ja mõisnike sooviga vältida raamatu kasutamisest tingitud pahategusid ning teisest küljest 700 aasta taguste sündmustega ja vallutajate sooviga murda raamatute hävitamisega rahvuse vastupanu. Lood raamatute hävitamisest võrvaldajate poolt on oluline osa eesti ametlikust raamatuloost ning võimaldab käsitleda raamatut rahvuse metonüümiana.

Kriisiteemalise talvekonverentsi lõpetas Mare Kõiva meeleoluka ülesastumisega teemal “Mis keeles me räägime lemmikutega”, vaadeldes inimeste ja loomade kommunikatsiooni varasema ja tänapäeva folkloori näitel, kus eristuvad lihtsate instrumentide ja vokaalsete vormidega suhtlemine (hääliitsused, kutsungid), loomahääliitsuste imitatsioonid (loodushääliitsused, jahimeeste imitatsioonid), katsed suhelda universaalkeele abil, inimese ja looma suhtlemine kõne ja keele abil (suhtlemisteed, jutud loomadest, sh nende võimest inimkeelest aru saada, vastavalt sõnumile või selle sisule käituda). M. Kõiva peatus põgusalt ka inimeste ja loomade suhtlemise erijuhtumitel, mis on seotud kriisiolukordadega (raske haigus, surm), ning kirjeldas ka inimeste ja loomade suhtluses sageli väga iseloomulikke emotsionaalseid külge.

Konverentsil võis tutvuda ka kuue vaatmikuga, mille olid koostanud Marika Alver (“Kategoriseerimine: sotsiaalne ja esteetiline 1980. aastate alguse loodusfotos”), Jane Kalajärvi (“Tervishoiuline olukord Petserimaal Eesti Vabariigi algusaastatel”), Kristina Oganjan (“Tervishoiusteem Harjumaal 1922–1926: töötajad, asutused, arstidabi kättesaadavus”), Piret Paal (“Metafoorid kui miniatuursed narratiivid vähipatsientide kirjutistes”) ning Renata Sõukand ja Raivo Kalle (“Historistlik Eesti Rahvameditsiini Botaaniline Andmebaas (HERBA)”).

Ettekannete ja mõtteavalduste põhjal võib järeldada, et folkloor ja folklooriteadus haakub tihedalt sotsiaalkultuuriliste, poliitiliste ja ajalooliste faktoritega, mistõttu on ühiskonnas/majanduses toimuv alati tähtis ka folkloristlikust vaatepunktist. Pärimus võimaldab nii mikro- kui ka makrotasandil jälgida, mil moel on eri aegadel kriitiliste olukordadega toime tulnud või kriitilistes olukordades reageeritud – see omakorda võimaldab välja tuua kollektiivseid (aga ka individuaalseid) väärtushinnanguid, stereotüüpe, traditsioone jne.

Talvekonverents sai teoks eri folkloristlike institutsioonide koostöös, korraldajad olid Eesti Kirjandusmuuseumi folkloristika osakond, etnomusikoloogia osakond, Eesti Rahvaluule Arhiiv, Tartu Ülikooli eesti ja võrdleva rahvaluule osakond, MTÜ Eesti Folkloori Instituut ja Akadeemiline Rahvaluule Selts. Ürituse päevakava ja ettekannete teesidega võib põhjalikumalt tutvuda veebiaadressil <http://www.folklore.ee/rl/fo/konve/2009/ftk>. Ettevõtmist toetasid Euroopa Liit Euroopa Regionaalarengu Fondi kaudu (Kultuuriteooria Tippkeskus) ja A. Le Coq.

Piret Voolaid

Konverents “Noorte hääled” 2009

22. ja 23. aprillil korraldasid Eesti Rahva Muuseum ja Eesti Kirjandusmuuseum neljanda noorte folkloristide ja etnoloogide konverentsi “Noorte hääled”. Üliõpilasi igast akadeemilisest astmest oli kohale tulnud Tartu ülikoolist, Tallinna ülikoolist ja Eesti Teatri- ja Muusikaakadeemiast.

TÜ folkloristika magistrant Veinika Västriku arutles, kuidas võimaldas rahvakunstimeistrite koondise Uku loomine nõukogude ajal käsitöölistel teenida leiba oma erialal. Keskendudes tollastele kangakudujatele, vaatles ta, millised võimalused ja piirangud kehtisid käsitöölisele nõukogude Eestis.

TÜ usuteaduse tudeng Carolina Pihelgas rääkis Meie Isa palve kasutamisest tõrjemaagias. Eesti Rahvaluule Arhiivi materjalide põhjal tutvustas ta ühe olulisima kristliku palve kasutamist maagilises funktsioonis.

TÜ etnoloogia üliõpilane Ehti Järv analüüsis kuue Eesti blogija näitel eneselavastust päevikutüüpi blogides: missuguseid võtteid kasutavad blogijad enese eksponeerimiseks ning missugune on blogija ja tema lugeja vaheline interaktsioon.

TÜ etnoloogia tudeng Kadri Laar tutvustas olid aastail 1986–1989 Eesti Muinuskaitse Seltsi ajaloopärimuse kogumiskampaania käigus moodustunud kogu ning 2003. aastal välja kuulutatud eluloovõistlusele “Elu Saksa ajal” saanud vastustest moodustunud kogu kujunemist ja peatus nende kontekstuaalsetel erinevustel.

TÜ semiootika magistrant Inga Jaagus rääkis suvitamisest eesti ja nõukogude ajal. Allikatena kasutas ta ERMi laekunud 1920.–1930. aastatel sündinud 15 inime-

se mälestusi suvitamisest. Oluliste teemadena tõi ta välja puhkusemälestuste sisulise külje, puhkuse suhte teiste tegevustega inimese elus ning selle, kuidas inimesed hindavad puhkusega seotud tegevusi.

Etnoloogiamagister Piret Koosa analüüsis kolmel viimasel aastal Ust-Kulomi rajooni külates välitöödel kogutud materjalide põhjal naiste rolli tänapäeva külakomide usuelus. Komimaa külates elavad vanemad usklikud naised on nendes kogukondades väärtustatud kui mitteametlikud usulised eksperdid, kellel võib mõnes usu-alases küsimuses olla isegi suurem autoriteet kui kohalikul õigeusu preestril.

Eesti Humanitaarinstituudi antropoloogiatudeng Kristjan Lorentson käsitles identiteediloomet ja rahvuslust Abhaasia eestlaste näitel. 2008. aasta suvel välitööde materjalide põhjal vaatles ta poliitiliste ja seega identiteeti loovate/pealesundivate jõudude (nt Gruusia, Venemaa, Abhaasia, armeenlased, Eesti) mõjupiirkonnas elavate eestlaste valikuid.

TÜ etnoloogia doktorant Kaspar Jassa huvitus, kuidas konstrueerib etnograaf välitöödel aega. Aleksei Petersoni Udmurdi päevikute näitel vaatles ta, missugune on etnograafi poolt päevikutes loodav etnograafiline aegruum; kuidas uurija piiritleb aega. Üks võimalus on öö ja päeva ning kuupäevade ja nädalapäevade vaheldumisega dateeritud kronoloogiline aegruum. Teise võimalusena kerkis esile ekspeditsiooni ümbritsev dateerimata aegruum, mis ei alga ega lõpe reisi alguse ja lõpuga, vaid laieneb ekspeditsiooni ettevalmistamisele ja välitööle järgnevatele seotud tegevustele.

23. aprillil oli Eesti Kirjandusmuuseumis ettekannete keskmes rahvaluule. Sandra Kalmann Eesti Muusika- ja Teatriakadeemiast analüüsis Setu lauluema Taarka laulude muusikalist külge, osutades, et üldjuhul tähtsustavad traditsioonikandjad laulude tekste rohkem kui viise. Ettekande põhirõhk oli suunatud lauliku muusikalisele pärandile, vähemuuritud setu viisidele, allikmaterjaliks Eesti Kirjandusmuuseumi rahvaluule arhiivis leiduvad ja Armas Otto Väisäneni kogutud Taarka laulude helisalvestused ja noodistused. Ettekandest sai ka põgusa ülevaate A. O. Väisäneni ja Anna Raudkatsi 1913. aastal Setumaal läbi viidud kogumisretkest.

Eesti Humanitaarinstituudi kultuuriteooria magistrant Aliis Kiiker püstitas endale eesmärgi vaadelda rokk- ja rahvamuusikale tuginedes, kas need asuvad teineteisest sedavõrd kaugel, kui neid on harjutud nägema ning püüdis vastata küsimusele, kas ansambli Kosmikud loomingus võib näha itkutraditsiooni jätkumist.

Tartu Ülikooli keemiatudeng Epp Vaidre kõneles keskkoolis koostatud uurimusest asjade olulisusest ja kasutamisest eri põlvkondade eluajal. Ettekanne osutas asjade ja esemete tähtsuse suurenemisele igapäevaelus. Ettekandja leidis, et praegu jääb vajaka hingelähedastest, käsitsi tehtud asjadest ning osutas ka viimasel ajal populariseeruvale asjade taaskasutamise trendile.

Tartu Ülikooli Eesti ja võrdleva rahvaluule osakonna magistrant Triin Õim andis ülevaate muutustest Kärkla kalmistu ligi 4000-l hauatähisel alates 19. sajandi keskpaigast kuni tänapäevani. Ennekõike on muutused toimunud hauatähiste väliskujus ja materjalis: kivistid on asendunud malmristidega, viimased omakorda hauakividega. Hauakirjad on kujutiste kasutuse ees aja möödudes taandunud ja lühenenud. Algsetest lihtsatest sümbol-kujutistest hauakividel on tänapäeval saanud detailidesse laskuvad maalilised pildid. Muutustele Kärkla kalmistu hauatähistel on oma mõju avaldanud ennekõike paiksed eripärad ja nõukogude aeg.

Katre Kikas Eesti Kirjandusmuuseumi folkloristika osakonnast kõneles Jonathan Fabianile, David Bartonile ja Mary Hamiltonile toetudes rahvaluule arhiivitekstidest rahvaliku kirjalikkuse (*vernacular literacy*, inimeste suhestumine kirjalike tekstidega igapäevases elus, nende kohandamine ja tõlgendamine) mõiste taustal. Ettekande eesmärk oli vaadelda, milliseid võimalusi pakub mainitud mõiste kasutamine Jakob Hurda algatatud rahvaluule kogumisaktsiooni käigus kirja pandud pärimustekstide mõtestamiseks. Ettekandja osutuse kohaselt võimaldab rahvaliku kirjalikkuse mõiste ühelt poolt vaadelda kaasaegse kirjaliku ruumi tagasipeegeldusi rahvaluulekirjapaneekutes, teisalt näha võimalikke suhestusi varasemate folkloorsete suhtumistega kirjalikesse tekstidesse.

Tartu Ülikooli skandinavistika doktorant Siiri Tomingas-Joandi keskendus vahe-
tatud laste muistendite erinevustele ja sarnasustele Rootsi ja Eesti pärimuses. Muistendite läbivaks teemaks on vastsündinud ristimata lapse asendamine kas puupaku või vaimse ja/või füüsilise puudega lapsega. Erinevalt Eestist, kus lapse vahetas puupaku vastu vanapagan, vahetas Rootsis ja mujalgi Skandinaavias lapsi haldja- või trollinaine vastsündinud lapse vastu.

Stendiettekandena oli võimalik lugeda Eda Pomozi kirjutatud ülevaadet Ungari lihavõttepühadest eestlase silme läbi. Ungari tänapäevane lihavõttekombestik on Eda Pomozi hinnangul eesti vastava kombestikuga võrreldes mõneti rikkam, kindlasti aga ühiskondlikult tähtsam ja järgimist nõudvam.

Konverentsi toetasid Eesti Kultuurkapital ja Tartu Nefa Rühm.

Marleen Nõmmela, Ave Tupits

Akadeemilises Rahvaluule Seltsis

29. jaanuaril 2009 toimus Eesti Kirjandusmuuseumis Herbert Tampere 100. sünniaastapäeva ettekandekoosolek. Esinejatena astusid üles Urve Lippus (Eesti muusikaloo esimene peatükk), Pille Kippar (Herbert Tampere vangla-aasta), Mall Hiimäe (Kümme aastat Herbert Tamperega). Mälestusi Herbert Tamperest jagasid Veljo Tormis, Ingrid Rüütel, Arvo Krikmann ja Andres Tampere. Ettekandepäeva korraldasid ARS ja Eesti Rahvaluule Arhiiv.

26. veebruaril 2009 kõneles Eesti Kirjandusmuuseumis ARSi kõnekoosolekul külalisena ungari etnoloog ja folklorist Mihály Hoppál: "Myths on Folklore". Lisaks näitas ta oma šamanismiteemalisi videofilme ja kommenteeris neid.

Samas esitlesid kirjandusmuuseumi folkloristika osakond ja MTÜ Eesti Folkloori Instituut M. Hoppáli eestikeelset kogumikku *Etnosemiootika* (EKM Teaduskirjastus 2008, tõlkinud Eda Pomozi).

22. mail 2009 toimus Tartu Ülikooli ajaloomuuseumi valges saalis professor Eduard Laugaste 100. sünniaastapäeva konverents. Avasõnad lausus Ülo Valk, kõnelesid Kersti Taal (Noor Eduard Laugaste teadusseltside lummuses), Risto Järv (Tudengipärimus ja eepilised seadused), Madis Arukask (Suhtumine regilaulu – lorast kultuseni), Ingrid Rützel (Kihnu pulm: püsiv ja muutuv (1954. ja 2008. aastal jäädvustatud filmide põhjal)). Näidati ka katkendeid E. Laugaste õppefilmidest “Kihnu saare pulmakombestik” (1954) ja “Salu talus” (1963). Väerika sünniaastapäeva puhul avatud näitust ajaloomuuseumi valge saali rõdul tutvustas Rein Saukas.

Juubeliürituse korraldasid TÜ eesti ja võrdleva rahvaluule osakond, ARS, Õpetatud Eesti Selts, TÜ ajaloo muuseum, Kultuuriteooria tippkeskus, kaasa aitas EKM folkloristika osakond.

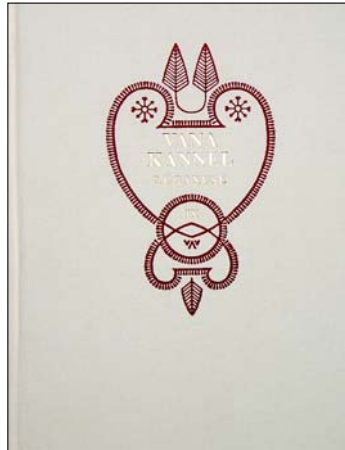
28. mail 2009 pidas Mare Kalda ARSi kõnekoosolekul Eesti Kirjandusmuuseumis doktoriloengu “Kuidas uurida jutte peidetud varandustest”.

Kirjandusmuuseumi folkloristika osakonna juhataja Mare Kõiva esitles koostajate nimel väljaannet *Vana Kannel IX. Lüganuse regilaulud* (EKM Teaduskirjastus 2009). Järgmiseks kaheks aastaks valiti seltsile uus juhatus: Madis Arukask, Eda Kalmre, Janika Oras, Taive Särg ja Ave Tupits; revisjonikomisjoni valiti samaks perioodiks Mairi Kaasik, Mare Kalda ja Rein Saukas.

11. juunil 2009 toimus ARSi ja selle sõprade traditsiooniline seminar-retk, seekord Jõgevamaale. Külastati Saare mõisa parki, kus tutvuti mõisa ajaloo ja tänapäeva ning uudsema turismiatraktsiooni – Saialille ürdiaiaga. Taimedega tutvumisele liiks maitsti reisilistele valmistatud ürditeed. Kalevipoja muuseumi Kääpal tutvustas muuseumi eestvedaja Viivi Lani. Seejärel külastati Laiuse siniallikat ja ordulinust ning sõideti edasi Kassnurme linnamäele ja hiiepaika, kus kõiki tervitas Kaupo Ilmet Jõgevamaa Metsaseltsist. Õhtu lõpetuseks peatuti lühidalt Äksi kirikus, kus kõneles Urmas Oras.

Mihály Hoppál.

Vana Kannel IX. Lüganuse regilaulud.

Teekonnal kõnelesid Mall Hiimäe (Rahvaluulekogujana Maarja-Magdaleenas) ja Kristi Salve (Põhja-tartumaaalane jutustab). Retkest võttis osa 40 suuremat ja väiksemat huvilist, selle korraldamist toetas Eesti Kultuurkapital.

Seminar-retk oli ühtlasi viimane eelmise ARSi juhatuse (Risto Järv, Janika Oras, Rein Saukas, Taive Särg, Ave Tupits) korraldatud üritus.

Ave Tupits

NEWS IN BRIEF

20 Years of Estonian Society of Prehistoric Art

Enn Ernits and Väino Poikalainen write about the celebration of the 20th anniversary and the most recent activities of the Estonian Society of Prehistoric Art. The overview is available in English at <http://www.folklore.ee/folklore/vol42/news.pdf>

2008 Folklore Awards of the President of the Republic of Estonia

On 27 February, 2009, Toomas Hendrik Ilves, President of Estonia, presented the Folklore Awards to Urmas Haud and Taisto-Kalevi Raudalainen, the best voluntary collectors of folklore in 2008, and announced the call for a writing contest on the topic of “What I can do for Estonia?” Overview of the event, which took place at the Estonian Literary Museum, by Astrid Tuisk, the English version is available at <http://www.folklore.ee/folklore/vol42/news.pdf>

Crisis!?!: The 4th Winter Conference of Estonian Folklorists

The 4th winter conference of Estonian folklorists was held on 18–19 March, 2009, at Kääriku, South Estonia. Overview by Piret Voolaid.

Conference “Young Voices 2009”

Marleen Nõmmela and Ave Tupits overview the fourth conference of young folklorists and ethnologists, “Young Voices” (*Noorte hääl*), which was held on 22–23 April, 2009, and organized by the Estonian National Museum and the Estonian Literary Museum.

In Academic Folklore Society

Ave Tupits reviews the work and activities of the Academic Folklore Society in the first half of 2009.